

ØKOKRIM

Korrupsjon

Typetilfeller og indikatorer

Indikatorer korrupsjon

Utgitt: 2022

Utgiver: Økokrim

Foto / Illustrasjoner / Grafisk design: Istock / Økokrim

Postadresse: Økokrim, Postboks 2096 Vika, NO-0125 Oslo

Besøksadresse: C.J. Hambros plass 2, 0164 Oslo

E-post: post.okokrim@politiet.no

Innhold

1. Innledning.....	4
2. Straffebestemmelsen om korrupsjon.....	5
3. Typetilfeller av korrupsjon	6
3.1. Korrupsjon mellom privat aktør og offentlig ansatt	6
3.2. Korrupsjon mellom private aktører	7
3.3. Bestikkelsen kanaliseres gjennom flere ledd	7
3.4. Bestikkelsen kanaliseres gjennom en underleverandør eller samarbeidspartner.....	8
3.5. Bestikkelsen investeres i Norge	9
3.6. Bruk av forretningspartnere	9
4. Indikatorer på korrupsjon.....	10
4.1. Geografisk risiko	10
4.2. Sektorrisiko	10
4.3. Selskapsintern risiko.....	10
4.4. Situasjoner med forhøyet risiko	12
4.5. Kjennetegn ved transaksjonen.....	12
4.6. Motpart i transaksjonen	13
5. Kilder.....	14

1. Innledning

Korrupsjon har en rekke samfunnskadelige konsekvenser. Bruk av bestikkelser kan innebære at beslutninger blir tatt på usaklig og uriktig grunnlag. Korrupsjon svekker borgernes tillit til myndighetene, og undergraver demokratiet og rettsstaten. I privat sektor er korrupsjon et hinder for rettferdig konkurranse og effektiv utnyttelse av ressurser. Begrepet korrupsjon brukes i flere sammenhenger. Transparency Internationals (TI) definisjon av korrupsjon er denne: «Korrupsjon er misbruk av makt i betrodde stillinger for personlig gevinst». I den norske straffeloven (§ 387) er en bestikkelse definert som en «utilbørlig fordel i anledning utøvelse av stilling, verv eller oppdrag». Det er straffbart både å tilby og motta en bestikkelse. Bestemmelsen omfatter stillinger i så vel offentlig som privat sektor. Bestemmelsen gjelder også bestikkelser som tilbys i utlandet.

Norge har gjennom en rekke internasjonale konvensjoner forpliktet seg til å bidra til å bekjempe korrupsjon, både ved å iverksette en rekke forebyggende tiltak og ved å straffeforfølge korrupsjonshandlinger. Ettersom både giver og mottaker har et sterkt behov for å holde bestikkelsen skjult, er det normalt ikke nøytrale vitner til det som har skjedd. Det kan gjøre det vanskelig å avdekke og oppklare saken. Internasjonalt sees en trend i retning av mer sofistikerte metoder, hvor bestikkelsen skjules og hvitvaskes i komplekse selskapsstrukturer eller går gjennom profesjonelle mellomledd. Dette gjør det krevende å følge pengetransaksjonen frem til reell mottaker. Utbytte fra korrupsjon hvitvaskes ikke bare gjennom banker, men også ved investering i eiendom, selskaper, gjennom kjøp av tjenester, via advokater og andre profesjonelle aktører. Rapporteringspliktige har en særdeles viktig rolle i kampen mot korrupsjon, både ved å melde fra om mistenkelige forhold til Enheten for finansiell etterretning ved Økokrim, og gjennom å drive god oppfølging av kunder og klienter. Økende kompleksitet krever både mer kunnskap hos rapporteringspliktige og tettere samarbeid med løpende dialog mellom private og offentlige instanser.

Dette dokumentet har som formål å dele erfaringsbasert kunnskap om korrupsjon fra Økokrims egne saker og fra vårt internasjonale samarbeid. Det er sett hen til eksisterende indikatorlister og hentet innspill fra sentrale rapporteringspliktige. Listen er laget med alle rapporteringspliktige som målgruppe, og selv om behovene og hva som vil være relevant nok vil variere, håper vi den vil være nyttig for de som jobber i førstelinjen. Vi håper videre at dokumentet kan danne grunnlag for videre erfaringsutveksling både mellom rapporteringspliktige og tilbake til oss i Økokrim, og vi tar gjerne imot innspill til hvordan dokumentet kan forbedres. Tusen takk for nyttige og gode betraktninger fra de som har gitt innspill i utarbeidelsen av listen.

2. Straffebestemmelsen om korrupsjon

Rapporteringsplikten etter hvitvaskingsloven forutsetter ikke at det underliggende straffbare forhold (primærforbrytelsen), skal identifiseres.

Likevel, for å kunne identifisere mistenkelige forhold som kan knyttes til korrupsjon, kan det være nyttig å vite mer om hva straffeloven krever for at noe kan anses som korrupsjon. Straffeloven § 387 beskriver hva korrupsjon er i strafferettslig forstand. For å kunne straffes for korrupsjon, må gjerningspersonen ha gitt, tilbudt, krevd, fått eller akseptert en utilbørlig fordel i anledning av stilling, verv eller oppdrag. Uttrykket «utilbørlig fordel» er altså lovens betegnelse for bestikkelsen.

Nærmest alle tenkelige fordeler kan i prinsippet rammes. Dette omfatter fordeler som har økonomisk verdi (for eksempel penger, gratis ferie, lån, gratis oppussing, overdragelse av fast eiendom til overpris/underpris, kunst/smykker/klokker, lån av biler, hytter osv, innsideinformasjon, pengebidrag under dekke av veldedighet og «social projects») og fordeler av ikke-økonomisk verdi (for eksempel seksuelle tjenester eller medlemskap i en forening).

Det er et krav om sammenheng (tilknytning) mellom bestikkelsen og motpartens posisjon. Dette følger av at fordelene må være gitt, mottatt, osv., «i anledning av» motpartens stilling, verv eller oppdrag. Det betyr at fordeler som gis i en rent privat sammenheng, ikke rammes. Så lenge det er sammenheng mellom fordelene og motpartens stilling, verv eller oppdrag, er det uten betydning hvem som faktisk mottar fordelene. Dette kan for eksempel være et selskap vedkommende har interesser i eller et familiemedlem.

Det er ikke et straffbarhetsvilkår at den som gir fordelene også mottar eller har som formål å motta noe i retur. Men dersom formålet har vært å oppnå en gjenytelse, eller gjenytelse er gitt, vil dette kunne være viktig for å belyse både om fordelene var «utilbørlig» og om den ble gitt «i anledning av» mottakers stilling, verv eller oppdrag. For å vurdere om fordelene utgjør korrupsjon, er derfor informasjon om både mottaker og avsender av midlene viktig, og også hvilken relasjon det er mellom dem. I vurderingen av hva som er «utilbørlig», er flere momenter relevante, så som verdien av bestikkelsen, eller om den er forsøkt skjult, for eksempel ved bruk av bilag eller andre dokumenter som gjør at transaksjonen fremstår som legitim. «Utilbørlig» innebærer at det fremstår som klart klanderverdig å tilby eller motta fordelene.

Bestemmelsen skiller ikke mellom privat og offentlig korrupsjon, og begge tilfeller rammes. Det er imidlertid særlig alvorlig at offentlige tjenestepersoner lar seg bestikke, og dersom det er tilfelle, kan forholdet føre til streng straff selv om verdien på bestikkelsen i seg selv er relativt lav.

3. Typetilfeller av korrupsjon

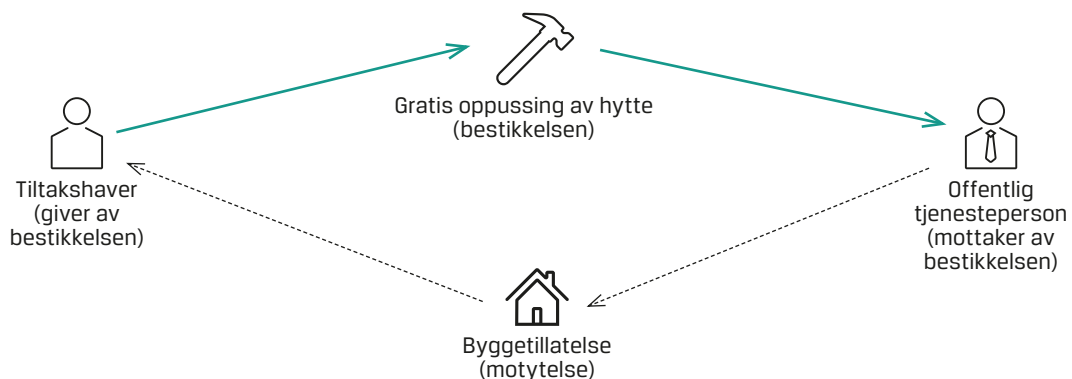
Korrupsjon kan foregå på mange ulike måter. Det kan variere fra bestiktelser på lokalt nivå, der en privatperson bestikker en saksbehandler i kommunen for å få fortgang på en byggesøknad, til høynivå-korrupsjon der store, internasjonale konsern betaler meget store beløp i bestiktelser til høytstående myndighetspersoner i utlandet for å oppnå lukrative lisenser innen eksempelvis olje- og gass. Ansatte på alle nivåer i organisasjonen kan tenkes å benytte bestiktelser eller være sårbare for å bli tilbudt bestiktelser - fra den ansatte i resepsjonen til toppledelsen. Bestiktelser som betales på vegne av et selskap, vil som regel gjøres for å fremme selskapets økonomiske interesser. De som mottar bestiktelser har som regel personlig vinning for seg selv eller andre som motiv. Under følger noen eksempler som er bygget på reelle korrupsjonssaker.

3.1. Korrupsjon mellom privat aktør og offentlig ansatt

I Norge er det avdekket flere tilfeller av korrupsjon i offentlig sektor. Kommuner og fylkeskommuner har mye makt til å innvilge eller avslå søknader med store økonomiske konsekvenser, eksempelvis gjennom regulering av et område til boligformål eller ved å gi tillatelse til utslipp. Der offentlig sektor forvalter slike knapphetsgoder, vil det være risiko for korrupsjon. Det samme gjelder der offentlig sektor gjør store innkjøp av varer og tjenester.

Mangelfull åpenhet rundt slike prosesser øker sjansen for korrupsjon. At samme person kan inneha flere roller i et lokalsamfunn, for eksempel ved å både sitte i kommunestyret og drive næringsvirksomhet, bidrar i enkelte tilfeller til en økt risiko for korrupsjon. Bestikkelsen kan skje på nær sagt alle tenkelige måter, eksempelvis overlevering av kontanter, gratis tjenester eller påspandering av dyre middager eller ferier. Ofte vil formålet med overføring av penger være tilslørt ved dokumenter og bilag som gjør at transaksjonen fremstår som legitim. Indirekte betalinger kan enten gå via nærstående eller via selskap knyttet til saksbehandler/nærstående. Merk at det ikke er noe krav om at den offentlige tjenstepersonen faktisk har gitt tillatelser han/hun ellers ikke skulle gitt, for at forholdet kan utgjøre korrupsjon. Også ren «smøring» omfattes.

I sin enkleste form, kan korrupsjonshandlingen fremstilles slik:

Arkitekt i Drammen kommune mottok bestiktelser

En arkitekt ansatt i Drammen kommune mottok mellom 2013 og 2015 til sammen 1 312 500 kroner fra 30 tiltakshavere som betaling for å innvilge søknadene fra dem. Betalingene ble delvis gjort kontant og delvis til en konto disponert av saksbehandleren, og beløpene varierte fra 10 000 til 93 500 kroner. En gjennomgang av behandlingen av søknadene viste mange feil og avvik i saksbehandlingen, blant annet hadde arkitekten selv ledergodkjent søknadene. Arkitekten ble i 2019 dømt til fem år og seks måneders fengsel for grov korrupsjon.

Eiendomssjef i Oslo kommune - avslørt av MT-melding

En eiendomssjef i Undervisningsbygg i Oslo kommune mottok rundt 6,5 millioner kroner fra leverandører som fikk tildelt omfattende rammeavtaler fra Undervisningsbygg, etter at han selv hadde sørget for at leverandørene kom i en fordelaktig posisjon til å bli tildelt rammeavtalene. Bestikkelsene ble gitt ved overføring fra leverandøren til eiendomssjefens konto. For dette og andre forhold ble eiendomssjefen i 2008 dømt for grov korrupsjon, grov utroskap og dokumentfalsk til fengsel i syv år. Etterforskningen ble startet på bakgrunn av en hvitvaskingsmelding som ble sendt Enhet for finansiell etterretning ved Økokrim, etter at eiendomssjefen utstedte to bankremisser til sin kone for et betydelig beløp.

3.2. Korrupsjon mellom private aktører

I flere korrupsjonssaker er det betalt bestikklser som del av et forretningssamarbeid mellom to selskaper, ved at en ansatt, for eksempel en innkjøpsjef, har mottatt private fordeler fra en kontraktspartner. I slike tilfeller har ofte den ansatte som har mottatt bestikklsen, en posisjon med mulighet til å fatte beslutninger til fordel for samarbeidspartneren, for eksempel skreddersy anbud til aktøren, tildele oppdrag eller la aktøren kjøpe varer til reduserte priser. Det varierer i hvilken grad det er enkeltpersoner som betaler bestikklser, eller om flere personer er involvert. I slike saker ser vi ofte at bestikklsen forsøkes holdt skjult, og hvitvaskes gjennom fiktive eller overprisede fakturaer eller fiktive eller overprisede avtaleforhold mellom giver og mottaker.

3.3. Bestikklsen kanaliseres gjennom flere ledd

Mange norske bedrifter jobber internasjonalt og gjerne i korrupsjonsutsatte land. Det er flere eksempler på at norske selskap har betalt bestikklser til representanter for offentlige myndigheter i utlandet. Det er særlig i slike internasjonale saker at det har vært en utvikling mot at pengesporet er mer komplekst å følge enn tidligere. Erfaringen viser at betalinger gjerne skjer til konto i et tredje land, ofte til jurisdiksjoner som ikke lett deler informasjon med andre lands myndigheter. Betalingen kan også kanaliseres til kontoer som eies av skallselskap og truster i sekretersejurisdiksjoner som gjør at de reelle eierforholdene til midlene er vanskelig å avdekke. Det skjer også at pengesporet blir brutt ved at beløpet tas ut i kontanter, eller først omsettes i verdifulle gjenstander som ikke fremgår av registre, slik som verdifull kunst og dyre smykker.

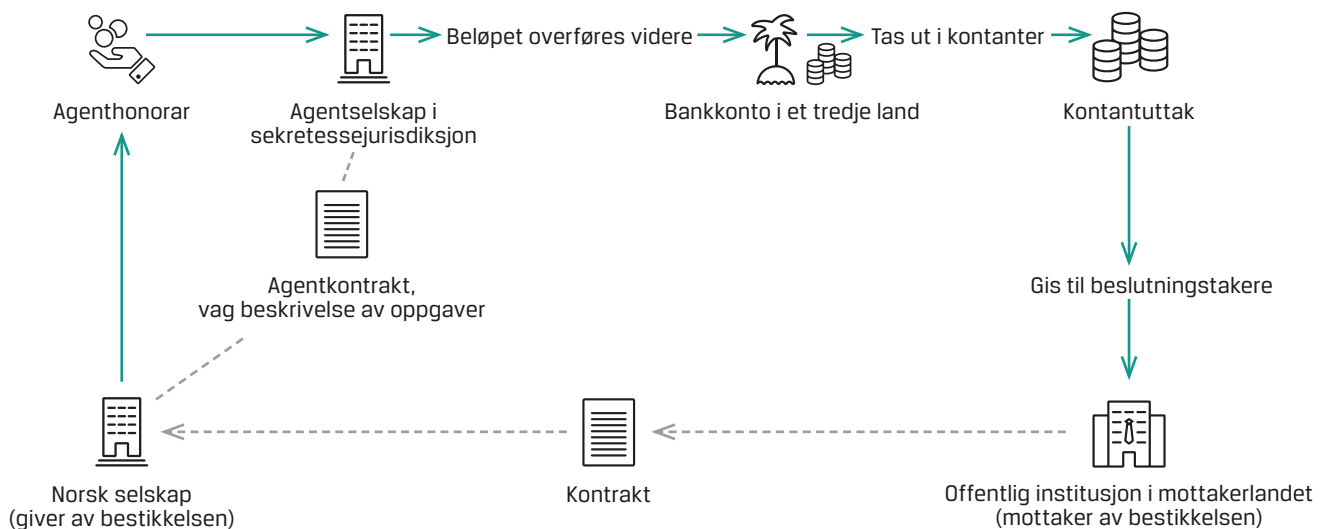
I mange saker betales bestikklsen til en mellommann, for eksempel en agent eller andre profesjonelle medhjelpere, som videreformidler betalingen til beslutningstakere som er relevante for det norske selskapet. Det varierer om det betales et enkelt beløp, faste månedlige beløp eller flere mindre beløp over en lengre tidsperiode.

Bestikklser til salgsleder

En salgsleder hos en stor matprodusent krevde bestikklser fra flere leverandører for å selge dem varer til en gunstig pris. En av bestikklsene ble gitt ved en bankoverføring på 350 000 kroner til salgslederen, fra et selskap i konsernet til en av matprodusentens kunder. En skjult etterforskningsfase avdekket at det ble avtalt at salgslederen skulle motta ytterligere 500 000 kroner fra den samme kunden. Selv om denne overføringen ikke ble gjennomført før pågripelsen, ble begge dømt også for dette forholdet.

Norsk innkjøpsleder bestukket av leverandør i utlandet

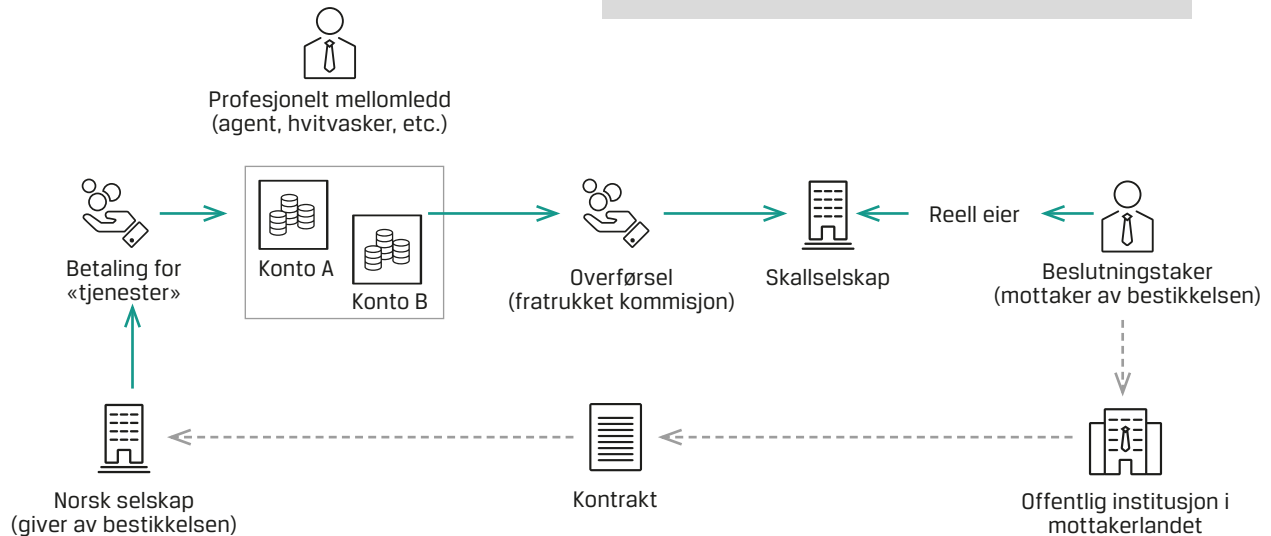
En innkjøpsleder hos en dagligvaregrossist mottok over en 12-års periode utbetalinger på over 28 millioner kroner fra to agenter i Hong Kong, som kickback på ordre plassert via agentene. Pengene ble mottatt både kontant og på en konto opprettet i Hong Kong. Av det samlede beløpet ble i overkant av 9 millioner kroner benyttet til å kjøpe kostbare varer og tjenester i utlandet, som så ble innført til Norge.

I eksempelet under brytes pengesporet før bestikkelsen sendes videre, ved at mellomleddet benytter ulike bankkontoer, og sammenhengen kun vil fremgå i en intern oversikt hos mellomleddet, utenfor det ordinære regnskapssystemet.

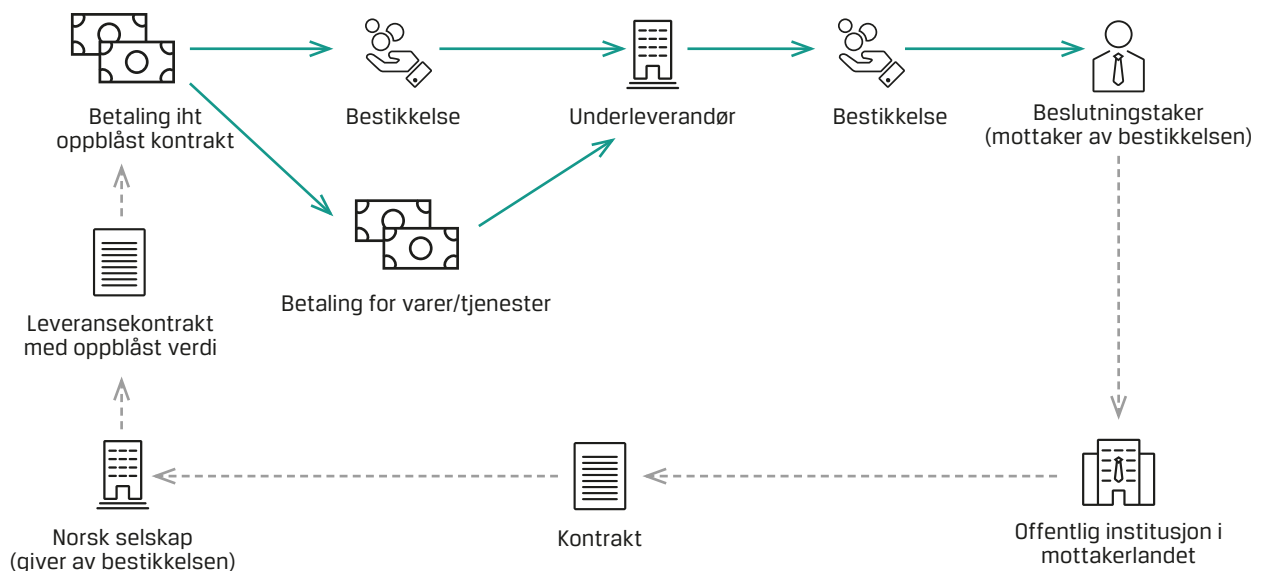
Agentavtaler i forsvarssektoren

En granskning avdekket utbetalinger på om lag 180 millioner kroner fra den norske kontoen til et selskap i forsvarssektoren til agenter i forbindelse med kontraktsinngåelser i Romania. Det var mange røde flagg knyttet til utbetalingene; høye beløp, betaling til tredje land og uklarhet rundt hvilke tjenester agentene utførte. Saken inneholdt flere forhold, og resulterte i domfellelse for utroskap, selvvask og skatteunndragelser. Den domfelte har i senere medieoppslag sagt at det dreide seg om bestikklser.

3.4. Bestikkelsen kanaliseres gjennom en underleverandør eller samarbeidspartner

Det er ikke uvanlig at bestikkelsen forsøkes skjult ved at mottaker også faktisk delvis leverer varer eller tjenester til eller for det norske selskapet. Avtaleforholdet mellom partene har altså delvis et legitimt innhold. Bestikkelsen kan da betales i form av en overpris for disse varene og tjenestene, og underleverandøren sørger for at bestikkelsen betales videre til beslutningstaker. Det er også eksempler på at underleverandøren formelt eller uformelt er kontrollert av den beslutningstakeren som er mottaker av bestikkelsen.

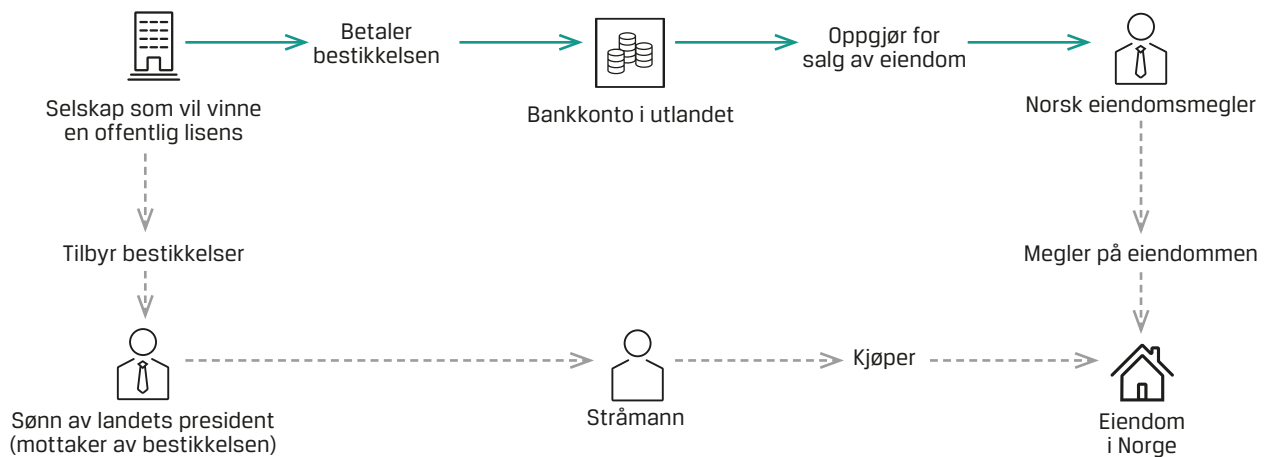

3.5. Bestikkelsen investeres i Norge

Norge er på grunn av sin gode anseelse internasjonalt og stabile økonomi et ettertraktet land å investere i. Midler som stammer fra korrupsjon i utlandet, kan investeres i Norge som en hvitvaskingshandling, eksempelvis ved kjøp av fast eiendom eller verdipapirer. I Norge er det også antatt at det er relativt mindre korrupsjon enn i en del andre land. Det kan gjøre at overføringer til og fra norske banker i mindre grad blir satt spørsmålsteget ved. Dette er trolig årsaken til at banker i Norge og resten av Norden blir benyttet for å hvitvaske penger som stammer fra korrupsjon eller andre straffbare forhold.

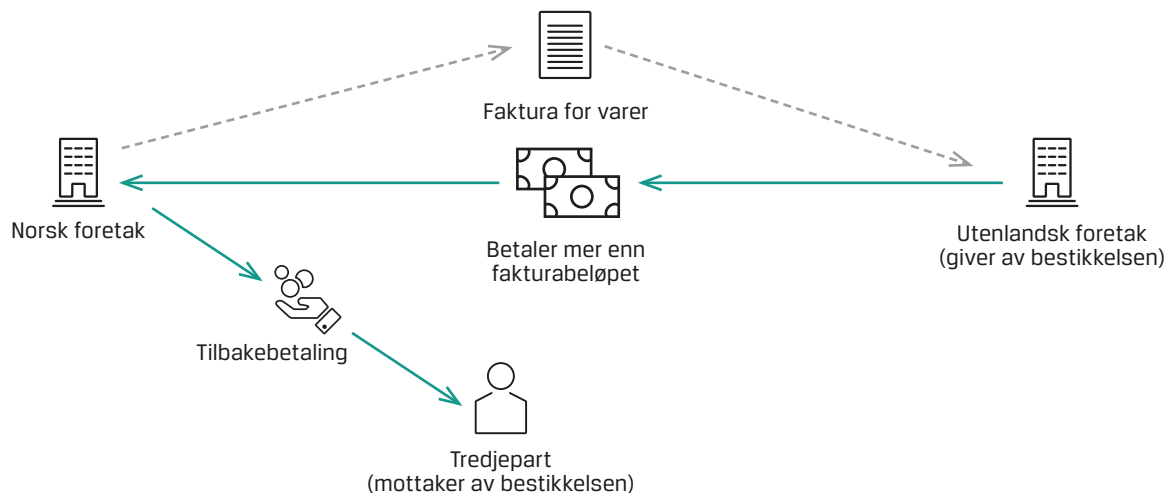
Revisor avdekket mistenkelige overføringer til Sveits

Saken gjaldt et selskap som leide ut skip til oljenæringen i Vest-Afrika. Revisoren til selskapet oppdaget at det var overført over 70 millioner kroner fra Norge til Panamaregistrerte selskaper med konto i Sveits. Revisoren reagerte på beløpets størrelse, bruken av sveitsiske bankkontoer og at selskaper i Panama var involvert. På bakgrunn av meldingen ble det iverksatt en korrupsjonsetterforskning av Økokrim mot styreleder i selskapet. Saken gjaldt senere også utroskap mot selskapet. Styreleder ble dømt for deler av tiltalen i tingretten, men frifunnet i lagmannsretten.

3.6. Bruk av forretningspartnere

Bestikkelser kan betales via norske selskaper eller norske kontoer selv om partene i saken ikke holder til i Norge. Dette kan enten skje i form av direkte overføringer, eller gjennom et mer komplisert oppsett. Bestikkelser kan også gis ved å dekke kostnadene til den man bestikker. I slike tilfeller vil banker, regnskapsførere eller revisorer kunne se at betaling for en faktura kommer fra andre enn fakturamottaker, for eksempel en tredjepart i utlandet.

4. Indikatorer på korrupsjon

Effektiv avdekking av transaksjoner knyttet til korrupsjon krever at virksomheter har tilstrekkelig risikovurdering av kundeforhold og gode kundetiltak. Noen indikatorer er knyttet til sektorer eller land med iboende forhøyet risiko for korrupsjon, mens andre er knyttet til motparten i transaksjonen. Listen under er ikke uttømmende, men gir eksempler på omstendigheter som kan utgjøre «røde flagg», altså indikatorer på forhøyet risiko for korrupsjon. Det er viktig å ha klart for seg at en enkelt indikator i seg selv ikke automatisk leder til en konklusjon om at det har foregått korrupsjon, for eksempel at man gjør forretninger med visse land eller innenfor en gitt sektor. Flere indikatorer sammen vil kunne utgjøre et bedre grunnlag, men det må følges opp av ytterligere undersøkelser, for eksempel om hva som er den reelle økonomiske begrunnelsen for transaksjonen, og om den fremstår som forretningsmessig begrunnet.

4.1. Geografisk risiko

Korrupsjon kan forekomme overalt, men enkelte land eller regioner er forbundet med forhøyet korrupsjonsrisiko. Det finnes mange ulike rangeringer av land og risiko. Et eksempel er Transparency Internationals Corruption Perception Index som rangerer land etter hvor utbredt korrupsjon oppfattes å være i offentlig sektor. Verdensbankens CPIA-indeks monitorerer utviklingen i flere land, og korrupsjon i offentlig sektor er et av områdene som evalueres. Flere selskaper tilbyr lister som skiller på risiko innen ulike sektorer i ulike land. Transparency International har også en «Knowledge Hub» med landspesifikk informasjon.

Jurisdiksjoner som i liten grad har regulering av selskaper eller liten grad av informasjonsdeling med andre jurisdiksjoner, kan også utgjøre forhøyet risiko.

Dersom en kunde eller klient er aktiv i et høyrisikoland, eller dersom kunden/klienten gjør forretninger med selskap i høyrisikoland, kan dette være en indikator på forhøyet risiko.

4.2. Sektorrisiko

Enkelte sektorer innebærer erfaringsmessig forhøyet korrupsjonsrisiko. Dette fordi det kan dreie seg om tilgang til verdifulle naturressurser, eller der man er avhengig av offentlige tillatelser eller lisenser for å få tilgang til markedene.

Noen sektorer er også kjent for å ha forhøyet risiko siden de har vært gjenstand for mange internasjonale korrupsjonsetterforskninger. Noen eksempler på høyrisiko-sektorer:

- Offentlige anskaffelser, bygg og infrastruktur
- Primærindustrier/naturressurser, som skogbruk, jordbruk, fiskeri og gruvedrift
- Olje og gass
- Produksjon og transport av energi
- Forsvarsindustrien
- Eiendom, inkludert byggetillatelser
- Farmasøytisk industri og helsesektoren
- Telekommunikasjon og data

4.3. Selskapsintern risiko

Hvordan et selskap er strukturert eller gjør forretninger, kan være assosiert med forhøyet korrupsjonsrisiko. Dette vil ikke alltid være umiddelbart tydelig når man overvåker transaksjoner, men kan ofte utledes av kunde-kontroll eller andre undersøkelser. Det kan ofte være nødvendig med ytterligere undersøkelser i åpne kilder eller å innhente mer dokumentasjon fra kunden. Rapporteringspliktige vil i varierende grad kunne observere punktene under. For banker vil punktene under typisk være en del av en utvidet kunde-kontroll, mens revisor og regnskapsførere vil kunne ha kunnskap om dette i ordinære kundeforhold.

Noen eksempler på indikatorer som kan tilsi at ytterligere undersøkelser kan være nødvendig:

Juridisk selskapsstruktur

Er det en komplisert og/eller internasjonal juridisk struktur som tilsynelatende ikke har noen kommersielle, juridiske eller skattemessige fordeler? Denne strukturen kan også inkludere juridiske enheter i høyrisikoland med en iboende høy risiko for korrupsjon eller høyt sekretessenivå hva gjelder utveksling av informasjon.

Internkontroll i selskapet

Ledelsen har ingen retningslinjer om antikorrupsjon, eller har ingen henvisninger til det i årsrapporten. I noen grad ser vi at selskaper har retningslinjer på plass, men at det mangler på gjennomføringen og forpliktelsen. Der man er i direkte kontakt med representanter fra selskapet, for eksempel som regnskapsfører eller revisor, vil man kunne få et inntrykk av hvordan selskapet i praksis etterlever sine retningslinjer, for eksempel om de har effektive mekanismer for varsling og om de følger opp interessekonflikter hos ansatte.

Kunden/klientens bakgrunn og historikk

Organisasjonen eller involverte personer har tidligere vært mistenkt eller etterforsket for økonomisk kriminalitet, eller selskapets økonomi er svak og preges av uryddighet, for eksempel kontantuttak og mislighold av forpliktelser til offentlige myndigheter. Hvordan foretaket agerte etter for eksempel en etterforskning kan være avgjørende. Ble det iverksatt tiltak for å rydde opp, forebygge eller skjedde ingen endring?

Interessekonflikter hos ansatte og folkevalgte

Det kan for eksempel være en ansatt i det offentlige som etablerer et foretak for å gjennomføre kommersielle tjenester på et område der vedkommende løser forvaltningsoppgaver. Kommunepolitikere er ikke definert som politisk eksponerte personer (PEP) i Norge, men økokrim mottar likevel mange tips om mulig korrupsjon i kommunal sektor. Særlig for selskaper som opererer i land med høy korrupsjonsrisiko kan direkte eller indirekte knytning til utenlandske PEPer være indikasjon på korrupsjon.

En eller få kunder

Selskapet har et sterkt avhengighetsforhold til en annen part, for eksempel gjennom å ha én kunde som utgjør hele eller store deler av omsetningen.

Tidligere erfaring med kunden/klienten

Kunden/klienten har gitt utilfredsstillende svar eller nektet å svare på spørsmål eller gi tilfredsstillende dokumentasjon når dette har vært etterspurt. Et annet eksempel kan være at kunden/klienten har forsøkt å påvirke den rapporteringspliktige, for eksempel gjennom gaver.

Kundens/klientens resultater og arbeidsmetodikk:

- Er «uvanlig» vellykket i å oppnå og beholde kontrakter, for eksempel ved at de raskt etablerer seg som en stor aktør i et marked det er krevende å etablere seg i.
- Oppnår kontrakter uten anbudsprosesser/offentlige anskaffelsesprosesser, forhandlinger eller de dokumenter man vanligvis ville forvente.
- Ledende ansatte blir avskjediget eller trekker seg fra stillingen uten noen klar årsak.
- Ansatte har nære relasjoner til eksterne samarbeidspartnere.
- Bruk av salgsagenter. Det er mange gode grunner til å benytte salgsagenter, likevel kan dette eksponere selskapet for risiko, spesielt hvis det legges til rette for suksessbaserte belønningsmetoder som ikke reflekterer agentens kompetanse/arbeidsinnsats.
- Ansatte, både i det offentlige og i private selskaper har en livsstil eller forbruk som ikke står i forhold til vedkommendes inntekter.
- Det oppnås kontrakter eller tillatelser fra PEPer eller deres familiemedlemmer.

4.4. Situasjoner med forhøyet risiko

Noen situasjoner er særlig sårbare for korrupsjon. For noen organisasjoner vil dette være situasjoner som oppstår som enkelttilfeller, for andre er det en vedvarende risiko. Noen eksempler er:

- Anskaffelsesprosesser. Salg av varer og tjenester av stor verdi foregår ofte gjennom anbudskonkurranser, og avtales gjennom innkjøpsordrer eller kontrakter. Anskaffelsesprosesser uten offentlig anbud har en særlig korrupsjonsrisiko.
- Avhengighet av å vinne noen få og store kontrakter.
- Avhengighet av lisenser for å drive virksomheten.
- Rolle ved å være ny i et marked eller utvide virksomheten.

4.5. Kjennetegn ved transaksjonen

Slik dette dokumentet til nå har vist er det store variasjoner i hvordan transaksjonene i korrupsjonssaker ser ut. Noen (tildels overlappende) momenter å vurdere er:

- Er dette en normal betaling for dette selskapet?
- Er det et høyt beløp?
- Er det et rundt beløp?
- Betales det jevnlig mindre beløp til samme mottaker?
- Er det en engangsbetaling til ny mottaker?
- Overføres det midler til et selskap i gruppen, hvor det normalt ikke overføres penger eller med uvanlig frekvens, beløp eller beskrivelse?
- Bruker kunden/klienten private e-postadresser i kommunikasjon om transaksjonen, selv om kunden har e-postadresse knyttet til selskapet?
- Går betalingen til en personlig bankkonto og ikke til en selskapskonto?
- Går betalingen til et selskap i et høyrisikoland, hvor endelig mottaker ikke kan identifiseres?
- Går betalingen til en jurisdiksjon som ikke deler informasjon med andre land?
- Har betalingen en uvanlig begrunnelse?
- Har betalingen en vag begrunnelse, slik som «kommisjon», «lån», «kompensasjon», «honorar», «konsulenthonorar», «underleverandørhonorar», «rådgivningstjenester», eller lignende?
- Kan kunden/klienten gi en tilstrekkelig begrunnelse for transaksjonen?
- Finnes det en detaljert kontrakt som beskriver hva som skal leveres, og dokumenteres leveransen?
- Gjøres betalingen til selskap eller personer som ikke har deltatt i prosjektet eller transaksjonen?
- Går betalingen til et annet land enn der mottaker har sine forretningsaktiviteter, eller til andre land enn det kunden/klienten har oppgitt at de skal ha pengestrømmer til?
- Er betalingen basert på fakturaer som ikke samsvarer med kundens/klientens profil, for eksempel ved at beløp, timing eller mottakers beliggenhet er uvanlige?
- Er det større betalinger for tjenester i land med høy risiko?
- Gjennomføres betalingen nært i tid til visse tidspunkt, slik som inngåelse av kontrakter eller milepæler i et prosjekt?
- Overføres betalingen umiddelbart etter at, eventuelt før, faktura er mottatt eller avtale er signert?
- Overføres betalingen, helt eller delvis, like etter at kunden/klienten selv har mottatt en større overførsel?
- Gjennomføres betalingen på en måte som er egnet til å skjule hvem som er mottaker av midlene, eksempelvis ved betaling til utenlandske kryptovalutavekslere?
- Har et foretak transaksjoner av privat karakter som restaurantbesøk, hotell, reiser, elektronikk, luksusvarer, sportsutstyr, opplevelser og lignende uten at det naturlig hører til driften?

4.6. Motpart i transaksjonen

Til forskjell fra mye annet analysearbeid for å avdekke mistenkelige forhold, er det ved korrupsjonsmistanker vel så interessant å vite hvem som mottar pengene som det er å vite hvor midlene stammer fra. Mottaker av midlene kan også være en person eller et selskap som mottar penger på vegne av den reelle mottakeren, og dermed hvitvasker utbytte fra korrupsjonen.

- Går betalingen til en agent eller mellommann?
- Er agenten/mellommannen lokalisert i et annet land enn der kunden/klienten har inngått kontrakt?
- Vurderes tjenestene som skal utføres i henhold til avtalen som urealistiske ut fra mottakers størrelse/antall ansatte/erfaring?
- Er mottaker et nylig opprettet selskap?
- Finnes det ikke relevant informasjon om mottaker i åpne kilder?
- Har mottaker liten eller misvisende tilstedeværelse på internet, for eksempel at nettsiden inneholder bilder tatt fra andre nettsteder, og beskrivelser viser liten forståelse for produktet/tjenesten selskapet tilbyr?
- Har mottaker forbindelse til PEPer i landet der kontrakten inngås?
- Har mottaker tilsynelatende mangelfull erfaring innen feltet tjenestene skal utføres?
- Fremstår mottaker som et selskap uten virksomhet, for eksempel ved svært lav eller ingen omsetning og lav egenkapital?
- Går betalingen til en ny mottaker for kunden/klienten?
- Er det uklart hvordan/hvorfor akkurat denne mottakeren er valgt til å utføre tjenestene?
- Er det uklar økonomisk realitet eller logikk bak transaksjonen?
- Går betalingen til en profesjonell tredjeparts klientkonto uten åpenbar grunn?
- Når kontrakten/avtalen gjøres i et joint venture, hvem er partner i samarbeidet? Hva bidrar partner med? Hvem står bak partnerselskapet? Kan noen i partnerselskapet knyttes til PEPer eller beslutningstagere?
- For underleverandører, hva bidrar denne med? Hvem står bak selskapet? Kan noen i selskapet knyttes til PEPs eller beslutningstagere?
- Mottaker av bestikklser kan være kunde/klient hos en rapporteringspliktig og mottak eller hvitvasking av utbytte fra korrupsjon kan komme til uttrykk gjennom høye kontantinnskudd, påkostet oppussing av eiendom, mottak av gratis tjenester eller en god pris på en leilighet i et prosjekt.
- Gjennomføres det overføringer til personer i Norge eller utland som er beslutningstakere eller premissgivere i en beslutningsprosess? Utsatte posisjoner er for eksempel:
 - Politikere
 - Ansvarlige for offentlige tillatelser
 - Ansvarlige for anskaffelser eller innkjøp i en organisasjon
 - Ansvarlige for utforming av anbudsspesifikasjoner

5. Kilder

Dette dokumentet er delvis basert på erfaring fra straffesaker og delvis på følgende kilder:

Egmont Gruppens indikatorliste for korrupsjon

<https://egmontgroup.org/en/content/new-publication-set-indicators-corruption-related-cases-fius-perspective>

FATFs indikatorer for hvitvasking gjennom handel

<http://www.fatf-gafi.org/publications/methodsandtrends/documents/trade-based-money-laundering-indicators.html>

OECDs håndbok om korrupsjon

https://www.oecd-ilibrary.org/taxation/bribery-and-corruption-awareness-handbook-for-tax-examiners-and-tax-auditors_9789264205376-en

Tax Justice Networks rangering av sekretnesse-nivå:

<https://fsi.taxjustice.net/en/>

Transparency International har flere kilder:

- Corruption Perception Index <https://www.transparency.org/en/cpi/2020/index/nzl>
- Knowledge Hub med landspesfikk informasjon: <https://knowledgehub.transparency.org/country>
- Bribe Payers Index: <https://www.transparency.org/en/publications/bribe-payers-index-2011>

U4 Anti-Corruption Resource Centre har mange ressurser om korrupsjon generelt

<https://www.u4.no/>

For de som ønsker ytterligere fordypning:

NBIM/Basel institute of Governance - Guidance note on company reporting on anti-corruption efforts:

<https://baselgovernance.org/publications/measuring-effectiveness-anti-corruption-programmes-indicators-company-reporting>

NS-ISO 37001:2016:

<https://www.standard.no/no/Nettbutikk/produktkatalogen/Produktpresentasjon/?ProductID=857621>

Transparency International - Anti-corruption and transparency in global banks:

<https://knowledgehub.transparency.org/helpdesk/anti-corruption-and-transparency-in-global-banks>

Transparency International - Business Principles for Countering Bribery:

https://www.transparency.org/files/content/publication/2015_BusinessPrinciplesCommentary_EN.pdf

Transparency International - Global Anti-Bribery Guidance:

<https://www.antibriberyguidance.org/latest-from-ti>

Transparency International - Domsamling over korrupsjonssaker i Norge:

<http://transparency.no/wp-content/uploads/Domssamling2022.pdf>

UK Ministry of Justice - Guidance about procedures which relevant commercial organisations can put into place to prevent persons associated with them from bribing:

<http://www.justice.gov.uk/downloads/legislation/bribery-act-2010-guidance.pdf>

U.S Department of Justice - Evaluation of Corporate Compliance Programs:

<https://www.justice.gov/criminal-fraud/page/file/937501/download>

U.S. Department of Justice and U.S. Securities and Exchange Commission - A Resource Guide to the U.S. Foreign Corrupt Practices Act:

<https://www.justice.gov/criminal-fraud/file/1292051/download>

Wolfsberg - ABC Compliance Programme Guidance:

<https://www.wolfsberg-principles.com/sites/default/files/wb/pdfs/wolfsberg-standards/3.%20Wolfsberg-Group-ABC-Guidance-June-2017.pdf>

